

სალიტერატურო და სამეცნიერო ნახაზებიანი გაზეთი. გამოდის ყოველ კვირადღეს.

№ 48

ნოემბერი, 12 1895 წ.

№ 48

შინაარსი: საზოგადოების საგლეხისმოთ (ჟურნალ „ჯეჯილის“ შესახებ.) ან. თ. წ.—სა—სება—და—სება ამბები.—წერალი რედაქციის მიმართ ა. ვანელისა.—საურადღებო ამბები.—მგოსანს ლექსი დუტუ მგერელისა.—ამისინის ელჩები (დასასრული) —ბაშა—ანგეა, ისტორიული მოთხრობა აკაკისა.—პასუნის პასუნი ფნასი.—ბიბლიოგრაფიული შენიშვნა მან.—მეცელა (გაგრაქლები) ვაუ—ფშაველსი.—საქველ—მოქმედი საქმე.—თეატრის გინცხადება.

საზოგადოების საეკლესიო

(ჟურნალ „ჯეჯილის“ შესახებ)

ქვენი წელიწადია რაც მე ვიკისრე იმისთანა მხელი საქმე, როგორც არის საუბა-წვილო ჟურნალის გამოცემა. მე ამ საქმეს მოვეციდი ხელი იმიტომ ვი არა, რომ ჩემი თავი მიძინებდა უცუადველ ჰედაგოგათ, ან მეცნიერებით აღჭურვილ და მწერლობაში შემხრულ ზირათ. მე მხოლოთ იმედი ქონდა, რომ შრომით, საქმის სიყვარულით და ვნერგის დახმარებით გავიტანდი ამ მძიმე უღელს. ამისთანავე მოველოდი, რომ კრიტიკა სწორე გზას მიჩვენებდა და საზოგადოება თანაგრძობას არ მომაკლებდა. ისე რომ „ჯეჯილის“ გამოცემის ზირველ წელიწადს, (1890 წ.) როდესაც სამოცი თუშანი დავახე ამ საქმეს, (აქ უნდა ჩავთვალოთ მხოლოთ ნომრების სარჯი) მე არაფრათ მივიჩნიე, მაგრამ დანარჩენმა სუთმა წელიწადმა სასოწარკვეთილებამი ჩამაგდო და არ შემიძლია არ გავუხიარო იმ ზირებს, ვისთვისაც ეს საქმე იქნება მვირფასი იუოს, ამისთანავე ადრევე არ გავიმართლო თავი, თუ იძულებული გავხდი და ჟურნალი მოვსაქე.

ამ ექვსი წლის განმავლობაში სად იყო ჩვენი ჟურნალ-გაზეთების კრიტიკა? ახსოვს ვისმე, რომ „ივერიანი“ კარდა თორთ სიტყვისა (ისიც ათასში ერთხელ) „გაბოვიდა ეს

და ეს ნომერი „ჯეჯვილისა“ და დაურეკდა ხელის მომწერლებსო“ ეოფილიეოს რაიმე კრიტიკა? მაგრამ ვცდები, ერთსელ, როდესაც „იფორიის“ რედაქცია მოიძალა „კვალის“ ზირველ გამოსვლაზე წინააღმდეგ სტატეიების წერით (1893 წ.) მაშინ „ჯეჯვილსაც“ უძღვნა ორი-სამი ფელეტონი თავიანთი ჩვეულებრივი კრიტიკით და ამას უნდა მივაწეროთ რომ სწორეთ ამ წელიწადს კვლავინდელზე მეტი ხელისმომწერი ჰქავდა „ჯეჯვილს“ ე. ი. ავიდა ოთხსამდე.

ორი წელიწადია რაც გამოდის „მოამბე“ დიდი, სქელი, ეოველთვიური ჟურნალი, მკონი დედაზიწის კიდით-კიდემდე გაწვდა, ან აზირებდა გაწვდენას, მაგრამ შევიძლიათ სანაძლო დადოთ, რომ სიტყვა „ჯეჯვილი“ არ მოიძოვება მის არც ერთ ნომერში...

ჩვენში ოჯახი გადარჯულებულია, ჰგონია რომ მისი შვილი უფრო კარგათ „სწავლის, როდესაც დავიწვეებს თავის დედა-ენას.

შკოლებშიაც სადაც შეიძლება კიდევ თავიანთი დედა-ენის დაცვა სძირათ მასწავლებელნი ლუკმა-პურის დაკარგვის შიშით ხელს არ უძართვენ ქართულ წიგნების გაფრცელებას,

თუ ოჯახი და შკოლა ზირს გაბრუნებს, მამ ვინ უნდა წაიკითხოს „ჯეჯვილი“ და ან როგორ უნდა გაფრცელდეს ეს ჟურნალი?

განა საქმეს ეშველება იმითი, რომ ეურში ჩაგზუნულებენ: შეწიერი ჟურნალია, შეწიერიო? გადის თვეები, გამოდის ჟურნალი და ორას, ან ორას-ორმოცზე მეტი ხელის მომწერს არ აღემატება.

მაგრამ ბრე ადვილი არ არის იმ საქმის მიტოვება, რომელსაც ადამიანი შეაღვეს თავის სულსა და გულს. ამიტომაც განვიძრახე მე ეს ერთი წელიწადი (1896 წ.) კიდევ ვცადო და ახლა „ჯეჯვილი“ თვეში ერთი ნომერი გამოცეც, რადგან ბევრნი მესაუვედურებთან, რომ ორი თვე ნომრის მოცდა მხელია და ხადისს უკარგავს მკითხველსო.

აი, ეს მიძილებს საცდლათ ამ ერთ წელიწადს იანვრიდან ჟურნალი „ჯეჯვილი“ გაქსადო ყოველ თვიურში.

რედაქტორი ან. თუმანიშვილი-წერეთლის.

სხვა-და-სხვა ამბები

თიდან, კაკასიის სამხედრო გზაც წამლაუწუმ ქვის და მიწის მუწერით ფუქტება.

* *

აკაკასიის სამხედრო გზის სადგურების შესაკეთებლათ ფოშტატელეგრაფის უფროსისთვის მიუციათ ოთხი-ათას-ხუთასი თუმანი.

ს ნოემბრიდან ტელეგრაფები ისევ გაიმართა ბათუმამდის, ახალ-სენაკიდან ფოთამდის რკინის გზა შეუსწორებიათ და მხოლოთ დღე გადაჰყავთ ხალხი. ქუთაისის და ტყბულ შორისაც ახლა დიდს მატარებელი.

* *

სოფელ მარტყოფში (თბილისის მაზრა) გაჩენილა საქონლის ქირი.

* *

ამიერ რკინის გზის ზარალის შესამოწმებლათ მობძანდება ეიცე-პრედსედატელი ბ. გორჩაკოვი, ზარალს ამბობენ მილიონ-ნახევარს.

* *

არა თუ ქართლ-კახეთი მოწყვეტილია იმერე-

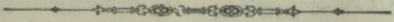
* *

„კელის“ რედაქციამ უკვე მიიღო გუბერნატორისაგან ნება რთვა ზეპირ-სიტყვაობის ფორმის სასარგებლოთ ფულის მისაღებათ.

* *

იმ თვის შუა რიცხვებში გათვალ ეგზამენები

თფილისის საბაღოსნო შკოლისა. სწავლა დაამთავრეს სულ 17 შეგირდმა, ამათში ქართველები 11-ტია. სახელდობრ: გ. ჯანდერიშვილი, ბრავაძე, გოგინაშვილი, მენტეშაშვილი, მხეიძე, რობიტაშვილი, ჩერქეზიშვილი, ცხადაძე, ძნელაძე, ჯირკველაშვილი და ჯანდიაშვილი,

ბატონია რედაქტორია!

მერთმა ჩემამდე მოგაჯაროსთ!.. იმ ხნის კაცი ვახლავართ, რომ ცალი ფეხი საფლავში მიღვას; სულთამხუთაი კარზე მადგია და დღეს თუ ხვალ ცოდელო დედა-მიწას ანგარიში უნდა გავუწმინდო!.. ხორცი სულს უთმობს და მამასადამე სახორციელოზე ფიქრი აღარ შემგურის!.. საბოდიშო და მოსარიდებელი აღარავისთან რამე მაქვს.— ერთი რამ მაწეეს გულზე ლოდათ; მისი სიქიოს თანწალემა მეტი ბარგი იქნება და რომ ბეწვის ხილზე არ დაემძიმდე, მინდა მოვიშორო, აქვე დაფეგლო და ნება მიზომეთ, რომ ის ერთი რამ, თქვენის ჟურნალის საშუალებით აღვიარო მკითხველებს წინაშე: ბ. აკაკი არ მენახა და ძლიერ მიწოდდა რომ სადმე შეეყრიდი. ავისრულოს დმერთმა ყოველივე კეთილი, მე ის ამისრულდა შარშან წინ, სოფლიდან რომ ჩამოვედი. წერა-კითხვის საზოგადოების საწინგემში ქუთუასში მითხრა: „ი ის არის აკაკიო!“ მე მაშინვე თვალები დავაქუცებ. მეორე ოთახში იმსა და ერთ დარბაასელ ქართველს გაცხარებული საუბარი ჰქონდათ. ყური დავუგდე სულგანაბულმა და აი რა გვიგონენ:— რას მივაწეროთ, რომ შენ და შენი ამხანაგები ეს ერთი ხანია აღარაფერ საზოგადო საქმეში აღარ ერევით და როგორღაც განგან გაურბით? გკითხებოდა დარბაასელი.— ჩვენს უხერობას! სხვას არაფერს! მიუჯო ნაღლიანათ აკაკიმ.

— სერობო?

— არა, ტეშმარტიდა!.. ჩვენ რომ ამ ორმოცი წლის განმავლობაში ჩვენ თავზე გვეფიქრა, დღეს ჩვენც შეძლება გვექნებოდა, რომ სხვა-და სხვა საზოგადო დაწესებულებაში ხმა გვეკონოდა და გავრეთ არ დაერჩინილიყავით.

— აქ შეძლება რა შუაშია?..

— განა არ იცით, რომ თუ წყერი არა ხარ ამა თუ იმ საზოგადოებაში ხმა არა გექვს?.. და ხმის შობაება კი შეიძლება მხოლოთ მაშინ, როცა საწევრო ფულის შეტანა შეგიძლია ყოველ წლიურათ.

— მე რე და რატომ არ შეიტანო?..

— არის კი შეძლება?.. კიდევ მაგას მოგახსენებთ!.. ჩვენ რომ იმ თავითვე გცოდნოდა, რომ ეს დღე მოგველოდა სიბერეში, სიყმაწვილეშავე ცუდებოდათ, თაედარიგს შეუდგომოდით!.. მაგრამ რას ენაბა? დღეს რომ ხელახლა გადაყმაწვილდეთ, მაინც კიდევ ჩვენ თავზე ვერას ვიფიქრებთ და ისევე ისე უხეიროთ დაერჩებთ ქვეყნის თვალში და მეც ვიტომ ვითხარი რომ „უხეირობის ბრალიათქო“.

— განა სხვა გეაართ, უფულოთ, კი არ შეიძლება, რომ ხმა გვექნეს?

— როგორ არა, მაშინ ერთ-თავად უნდა შევიტანოთ ასა მანეთი და სიკვდილამდე ხმა გვექნება.

— ნუ თუ ასი მანეთის ვერა გავიკეთებიათ (ა ვერც ერთი ჩენი საზოგადოებისათვის)?!

— აგრე ჩანს!.. ჩენი ორმოცი წლის შრომა ას მანეთად არ ღირებულა, თორემ განა არ მიიღებდენ მხედველობაში.

— მაშ თუ მანგრა თქვენ და თქვენი ზოგიერთ ამხანაგების მაგიერათ მე შევიტან მხედერ ფულს და ისე იშრომეთ!..

— გმცტ ვერას უშველის, არჩენი ხმის უმეტესობით არის!..

— იყო! რას მოგიშლისთ?..

— იმას რომ მაინც არ აგვიჩრჩენენ!..

— თქვენ? ამა რას ბრძანებთ!..

— დიახ, ჩვენ! დ. ყიფიანი არ იყო, რომ ყველგან ხელი აღებოცს?.. რომელი საზოგადოება ჩვენში, რომ ყველას დამფუძნებელი ის არ ყოფილიყო! და ბოლოს კი ვეღარსად იღებდა მონაწილეობას.

— ზოგიერთ კაცებს ჭირვეულობა სჭირთ ხოლმე!.. დრამატულ საზოგადოებას თვითონ არ დანება თაი?

— არა! აძულეს!.. აი როგორ იყო საქმე: დ. ყიფიანმა მოინდომა, რომ ორი ახალი წყერი აერჩიათ და კომიტეტმა არ ისურვა. მაშინ აი რა უთხრა იმათ ყიფიანმა: „თქვე დალოცვილებო! თქვენ

ათი კაცი წარმომადგინეთ, მეც დავეთანხმეთ... მივიღე. ახლა მე გთხოვთ, რომ ეს ორი ცნობილი და სასარგებლო კაცი აირჩიოთ და თქვენ კი უმიზნოთ უარს მეუბნებით!.. რომ მაინც არ დაუფერეს, მაშინ მიხედა ყოფიანი, თუ რა ხრიკებიც იყო და დანება თავი. სხვა საზოგადოებაშიაც ბევრი რამ ამ გვარი ვადახს და იძულებული შეიქნა თავი დენებნება ყველგან. ვინც პირდაპირობით გულწრფელათ მოქმედობს, ის ვერ აიტანს ქვეშ-ქვეშობას და ხრიკებს!.. ხალხში კი მებუყუები და მგანგაზმები ხმებს აფრცვლებდენ: ჭირვეული კაცია და მითომ დაანება თავი საქმეებსო!.. აი ბატონო მისი წერილი პატივგორკში რომ მომწერა, წაიკითხეთ და გავიეთ თუ რას ანობს ჩვენი საზოგადო საქმეების შესახებო. აქ ამოიღო ბ. აკაკიმ წერილი უბიდან და გადასკა წასაკითხათ მოხასეს. დარბაისელმა გაათავა; გადააქნა თავი და მიუბრუნდა ისევ ბან აკაკის იმეს შესახებ ეთქვათ სწორეთ მაგე იყო... თქვენ? — ჩვენიც ვე დღე დავადგა!.. და კიდევ უარესიც არა გვჯერა?..

— ანა, რა დასაჯერებელია?.. ახვიდებთ, ცოტა რამ გწყინთ!

— დალოცვილო, თქვენ მხოლოთ მებუყუებისა და მგანგაზმების ნალაქაქები გჯერათ და ჩვენ საბუთს კი არ უყურებთ. მე დიდათ მსურდა რომ მგეტუზენა ერთ ქართულ ვახუშთში, მაგრამ არ მიმიკარეს და ხალხში კი ხმებსა ჰყრიდენ, რომ მისივე ბრალია, არ უნდა და ჩვენ გვაბუტყუნებო. ბოლოს როცა მათი ხელმოწერილი და ბეჭედ-დაკრული მოწმობა ჩავიგდე ხელში, რომ მე უბრალო ეიყავი და იმათ არა სურდათ ჩემი თანამშრომლობა, მაშინ კიდევ სულ სხვა საუკვარისო რამ მიხეზები გამოიკონეს და მაინც თავისას არ იზოლდენ.—კიდევ უტყეთის სამინუსო რამ მოვახსენით: კომისია შედგა; ეფუხის ტუასონის ვასარჩევით! მე რომ მიველ კრებაზე არჩევანი გავთავებინათ.—განსვენებული დ. ბაქრაძე მომეარდა და მითხრა; „როგორ არა გრცხვენია რომ უფრო განვიცხადებთა და მონაწილეობას არ იღებ. ეს საქმე პოეტის საქმეა და არა არხელოვანის. მე კი ძალათი ამირჩიეს და შენი კი ქირვეულსო!.. მე გამოვიკრდა და ვუბასუხე, რომ არც უფრო მიტქვამს და დიდის სიამოვნებით ვიკისრებთქო! გამოდგა რომ სხვებს ეთქვათ: აკაკის არ სურსო! და როცა გამოიკრვა მათი შეცდომა, მაშინ წამოდგა ერთი ოჩან-პეტრე მოღვაწე და თქვა: „შეცდომის ვასწორება აღარ შეიძლება. ცამეტი კაცია არჩეული და ამას გარდაც ბ. აკაკი მუდამ აქ არ ცხოვრობოს, ხან იქ არის და ხან აქ, შეიძლება ყოველთვის ვერ დავსწორს და რაღათ ავირჩიოთო და

სხ. „ბატონებო, აქ ხომ ხარჯი არა გაქვსთ რა?.. ვაჟი მაგერი არ არის და ბენსია!.. ცამეტის მაგიერ ოცდაცამეტი რომ იყოს, მითი რა დაწავდება. ამირჩიეთ და თუ ყოველთვის ვერ ეიქენ, ზოგჯერ ხომ მაინც დავსწრები და მითი რა წახლება თუ არ ვაკეთდება რამე-მეთქი“ ვარწმუნებდი კრებას. თითქმის დათანხმდეს, მაგრამ ბოლოს თავმჯდომარემ ბნაძე: „პირინცას“ ვეღარ შევშლითო, და მით ვათავად საქმე. „ეფუხის ტუასონი უჩემოთ ვაირჩა და გასწარდა. მართალია ბევრს კი ეერას შეეცხენდი, მაგრამ რომ დავსწრებო დი ის შეცდომა მაინც აღარ მოგვივიდოდა, რომ „შად“ „შარდათ“ ახსნეს და „ბული მელა“ „მელის გულაო“.

— სწორეთ ისეთ რამეს ანობ, რომ დაუჯერებელია!

— კიდევ ვე არის უბედურება, რომ არც ნათქვამი გჯერათ, არც საქმეს უყურებდით, რომ თქვენვე გამოიკვლიათ! და გვისაყვედურებთ კი.

— მე ჩემის თვალთა ენახე რაც ანახვი იყო ამ ორი-სამი წლის წინეთ კრებაზე, სადაც მთელმა კრებამ ერთხმად ამოვირჩიათ „საშკალა კომიტეტის საპატიო წევრათ“ და თქვენი კი თურმე არ მიიღეთ!

— თქვენ დავსწარით?.. მართლა ერთხმად ამირჩიეს?

— დიას. მთელმა კრებამ! წინააღმდეგი ერთიც არაფინ ყოფილა. მეორე დღის ვახუშთშიაც ასე იყო გამოცხადებული.

— მაშ, კარგი, მადლობა ღმერთს, რომ თქვენ იქ დავსწრებისათ. მართალია ამირჩიეს და მეც თუმცა ეგება ღირსიც არ ვიყავი იმ თანაგრძნობის გამოცხადებისას საზოგადოების მხრით, მაგრამ, თუ გავონდებთ, მეც დავემორჩილე და მადლობა გამოვრთებთ არა სურს, მეთი რაღა მეთქვოდ?

— მერე რაღათ იუარეთ და აღარ მიიღეთ?

— მე? აი რა შეუძლია ზოგიერთების ეერაგობას!.. მე რა შუაში ვარ? თავმჯდომარემ და წევრებმა ეს კრების სურვილი არ ჩაწერეს და არ შეაღვიეს პროტოკოლი. მერე მოილაპარაკეს და თქვენი ყველა არ ყოფილა თანახმა, ზოგიერთებს არა სურდათ და არჩევანი კანონიერი არ იყოო. ვახუშთმაც მეორე დღეს ეს დავგისტამა: „გუშინ შეცდომით მოვიხსენიეთ, რომ ეთომც აკაკი აფრჩიოთ საპატიო წევრათ—რადგანც ზოგიერთებმა არ ისურვეს, ამიტომ არჩევა არ იქმნა“.

— მე ხომ ტყულობ? მე იქ არ ვიყავი?!

— მით უფრო კარგი ჩემთვის!.. თუ კი ამისთანა ცხადი საქმის გადაუტყუმართება შეუძლიათ, ჩუმათ რაღას უნდა ველოდეთ ამ ვაჭაბურნებისაგან?

ეჭ, ვი საბრალო სამშობლო და მშობლიურა სა-
ქმებო, რომ ქუქიანების ხელსახოცთ და უნი-
კუების მცნებათ გალიქციე!..

— თუ აკრება, მით უფრო მივალე ხართ შენ
და შენი ამანავები რომ იბრძოლოთ... და ოდესმე
ბოლო მოუღოთ მაკ სენს!..

— ბრძოლა?.. მჰ! მტერარების მოსაგერებლათ
ან ჯოხია საჭირო და ან პური და რადგანაც ჩვენ არც
ერთი არ გვიქრავს ხელში ამიტომ უნდა მოვერი-
დოთ. შორს და მშვიდობით*. ამით დაბოლოვა
ბ. აკაციმ თავისი საუბარი. გაიცინა ნაღვლიანათ,
გამოთხოვა მოპასუხეს და ნელ-ნელა გულგაგზას.

უნდა გამოუტყდენ, რომ ცულ გუნებაზე დამა-
ყენა მათმა საუბარმა. ნეტავი არ მენახა ბ. აკაცი-მე-
თქი გამზობდი გუნებაში და ყოლიფერი მის ნაღვ-
ლიანობასა და გაზეადებას მივაწერე. არ მომიყვონ!
ისე მეჯავრა, როგორც სნეულს ეჯავრება მართლ-
მთქმელი მყურანლი, რომელიც სნეულობას ამკლ-
ენებს და თითონ კი წამალს არ იძლევა; მე კი ამ-
სნნია თქვენი სნეულთა და სხვა თქვენ იცით, რაც
ვინდათ ისა ჰქმენითო!* გულიდან მიწდოდა გადამე-
გლო როგორც ის ისე მისი სიტყვებით, მაგრამ ვერ
მოვახერხე. საწამლავსავეთ უნებურათ გამაჯდა გრძნო-
ბაგონებაში და მოსვენებას აღარ მაძლევდა. ჩა-
ედექტი კვალში ჩვენ საზოგადო საქმეებს, შეე-სწაუ-
ღე და რა გამოაღდა?.. თურმე ბ. აკაცი მისი ასის
თავიცა და მეთასედიც არ უთქვამს, ჩვენში რაც ან-
ბავი ყოფილა!!.. თურმე ჩვენ საწყლებს ყველა გე-
ტუტებს, თვალს გვიხეებს, გვიბღღავს მაგარ-მაგარ-ის
სატყვებით და თავისთვის კი „ქუქობას“ თამაშობს!
ჩვენში ძვირით მოაპოვება მისთანა ვინმე, რომ აე-
კარავს ვერ შეატყოს და შეუა და თეთრი ვერ გა-
აჩიოს. მაგრამ თუ ვერასცხედავით ეს სულ გულ-გრი-
ლობის ბრალია, მართო დღვის-დღით ვართ გა-
ტაცებულნი!.. გულმანდელი აღარა გვახსოვს რა და
ხალეუზე აღარა ვფიქრობთ. მე პირადობის შესახებ
არა მსურს და საზოგადოთ ზოგიერთებზე ვიტყვი: სად

გაკონილა, რომ ამა თუ იმა დაწესებულებებზე მას-
თანა გამეც მეთათურებს ირჩევენ, რომელიც არც არა
თავის ღრეში ქვეყნისთვის გაუკეთებიათ რა, ვერცარას
მოახერხებენ, რომ ვაკეთონ, არც სურვილი აქვთ
და არც ცოდნა!.. ამას გარდა იმდენათ იცნობენ
თავის სამშობლო მარეს, როგორც ჩინეთს! და
მსობლიური ენაც ან ჩინურათ ანუ სრულიათაც არ
ცინან. ჩვენში? ჩვენში კი უმრავლესობა ამ გვარია!
„ნეიტრალია და მატომ ავირჩიეთო“ იმაროლებენ
თავს. მაგრამ რა არის ნეიტრალი და ვინ? ის, ვინც
არც იქით არის და არც აქეთ, არც ავში ერევა და
არც კარგაოა*. ძველათ ამისთანა კაცებს ქვეყნიდან
გაძიებდნენ, როგორც ურგებსა და მავნებელს!.. რო-
გორ? განა შეეძლო ვთქვა ვისმე: არც მტრისკენა
ვარ და არც მოყვრისკენ? ჩემთვის თათარი და ქრი-
სტიანი სულ ერთიაო? ახლაც ბრძოლაა. გარეშე
მტერი აღარსად არის, მაგრამ შინაური მტერი უა-
რესია!.. დღეს უფროც გემართებს აე-კარგის შე-
ხლა და მთ გამო ბრძოლა!.. ვინა აქვს ნება, რომ
იძახოს მე გულ-გრილათ ვარ! არც აქეთა ვარ და
არც იქით—ნეიტრალი ვარო და სხვანი. ამაზე მე-
ტი დროს გარყენა და დაცემა რაღა იქნება, რომ
გარეწრებს და უკულო კაცებს ქება-დადებით ევებე-
ბიან და მეთათურებთ ირჩევენ. ოჰ, ქვემარტათ ეს
დღი სენია დღეს ჩვენზე მომდგარია!.. და თუ დღესანს
გასტანა ცუდით ბოლო მოკეულის!.. მოვიგელო ღმერ-
თთან და კაცთან ის ძალა, რომელიც მხოლოთ
პირადის ანგარაშით იმათ კალთას აფარებს და ლი-
ჩეულებს კი დღენს!.. ერთათერთილა ნუგეში
გვჩნება მომავალ თაობაზე!.. თქვენ და თქვენი ღმე-
რთი გამოაჩილეთ თვალთ, ნუ ეკიდებით საზოგადო
საქმეებს გულ-გრილათ! ნუ დაუჯერებთ მებუეც მე-
განგაშეთ, თქვენვე დაუჯივრდით საქმეს, ასწონ-
გაზომეთ და ისე საჯეთ! დროა! დროა!..

ა. ვანელი

საყურადღებო ამბები

ოფ. ურავი (რაქის მარა). თვით მკითხე-
ლსაც ეცოდინება, რომ რაქის მარა თით-
ქმის სულ მთა-გორიანი ადგილია, მაგრამ
ზოგჯერ რაქის სოფლებში ვარჩევა არის. იმისთანა

სოფლებიც მოაპოვება, რომელნიც ბარზე. ერთ
მთა-გორიან ადგილს ეკუთვნის სოფ. ურავიც და
ძვეს დაბა ონიდან დასავლეთ მხარეზე ოცი ვერსის
მანძილით მომარბეული. ურავი და მის ახლო სო-
ფელი ლიხეთი ერთ საზოგადოებათ ირიცხებიან. ეს
ზემოსხენებული ორი სოფელი შედარებით სხვა რა-
ქის სოფლებთან წარმოადგენს ერთ უდაბურს მთა-
გორიან ადგილს, რომელსაც თავს დასურებს თით-

ათასი წლის თეთრათ შემოსილი თოვლიანი კავკასიონის ქედა. ურავში ზაფხულობით შეენიერა გრილი ადგილია, მხოლოდ ზამთრობით კი დიდი თოვლი იცის. აქ უხვათ ვადმოდის სამკურნალო მკაფე წყალი, რომელიც შემოწმებულია ექიმებისაგან და მათი სიტყვით უწყობის სამკურნალო წყალს ჯობია ღ არა ნაკლებათ უზღვება აეთმყოფებს. ურავის მარცხენა მხარეზე გადაქმულია კავკასიონის უზარმაზარი ქედი - შეენიერა საბალახო მთა, სადაც, მთელ ზაფხულობით რაჰის ჯოგები და ხშირათ იმგრეთისაც იკვებება. საბალახო მთელ ურავში მცხოვრებლებს და დიდ მებატონეს თავად ასლან ერისთავს ეკუთვნის. ეს მთა შეენიერა სანადირო მთაა. აქ მოიპოვება ბევრი გარეული ნადირა: ჯიხვი, არხვი, შეენლო, დათვი, მკელი და სხვა. აგრეთვე გარეული ფრინველიც ბევრია, ინდოური და ქათამი. ურავში ოჯახი არ მოიპოვება ისეთი, რომ ორი ან სამი მონადირე არ იქნას. აქაური კაცი ქორწილს და ნათელის ისე არ ვადაინდის, რომ ძროხის მაგიერ ორი ან სამი ჯიხვი ან არხვი არ ექნეს ნანადირევი და თუ სულ არაფერი ნანადირევი ექნა აქაურ კაცს რამე დღესასწაულზე, ან რამე ღობინზე დიდ სირცხვილათ მიანიიათ. ურავში მცხოვრებ გლეხს თუ ხელის განძრევა შეუძლია და ზარშიც არ არის, ღარბი სულაც არ უნდა იქნეს. აქ სახნავ-სათესი მიწა ბოლოათ აქეთ. აგრეთვე ჰყავთ თხა ცხვრისა და ძროხის ჯოგები. ეს ყოველიფრით შემკობილი სოფელი თითქმის კაცისთვის ყოვლად მიუდგომელია უგზო უკვლობისა გამო. აქ რომ ურამის გზა მაინც მივლიდეს ზაფხულობით, სოფ. უწყრასი რომ ხალხი მიიღოს სხვა-და-სხვა კუთხეებიდან საჯარობლოათ და სამკურნალო წყლებისთვის, აქ მეტი წილი მოვიდოდა ვიდრე უწყრას. მაგრამ დასუსს! შეენიერო სამკურნალო წყლებო, შეენიერო სანადირო მთებო და საკალმახო მდ. ღლებუნო! ღმერთს კაცის სასარგებლოთ გაუჩენინართ და კაცის უხმარებლოთ მიგდებულთ ხართ. ურავის და ღობეთის გზა სოფ. წესში მდ. ღლებუნის მარჯვენა მხარეზე შეუხვევს, სადაც ყოვლად შეუძლებელია, თუ გაეადრად, კაცი ცხენით ან ფეხით გადავიდეს და, თუ ტალახს გადაურჩა, დათვი ან მკელი მაინც იმსხვერპლებს. ამ ორი წლის წინეთ უნიშნათ დაიკარგა აქ გზაში მიმავალი გლეხი ნონია რეხვიაშვილი. ეინ იცის, საწყალი გლეხი იქნება ასცდა გზას და სადაც მგლებმა დააღიჯეს. ეეთილს ინებებს ბ. რაჰის მახრის უფროსი ზურაბ ყიფიანი, კმისცემდეს თავის თავს შრომას და მოიწადინებდეს ურავ-ღობეთამდ საურამე გზის გაყენას მაინც: და თუნდა ათასი წლის ჰქედარიც იქნეს, მის

სახელს მაინც კეთილად ახსენებს ყოველი რაჰელი კაცი.

განთა ჭიჭინაქე

* *

სარგაკი: წელს ხარკოველ ქართველ სტუდენტებმა სამუდამოთ დაეკარგეთ ერთი ძიგრფისი აზნავეი—ნესტორ მღვიანი, რომლის სულის მოსასვენებლათ დღეს, 25 ოქტომბერს პანაშვიდი გადაეხიადეთ.

სამწუხაროა დაკარგვა განათლებული ემაწელი კაცისა, — მეტადრე სამწუხაროა ასეთი დაკარგვა იმ ერისათვის, იმ ქვეყნისათვის, სადაც განათლებულთა რიცხვი ძლიერ მცირეა.

ნესტორ მღვიანი შეიქნა მსხვერპლი იმ საშინელი სენისა, რომელმაც არა ერთ ჩვენს ახალგაზდა თანამემამულეს მოუწურაფა სიცოცხლე. მან ვერ აიტანა ჩრდილოეთის მკაცრი ჰავა; აპროლომ გახდა აეთ კლექით, სამი თვე ებრძოლა ამ განუჯურნებელ სენს და ენქენსთევი დალია სული. მისი სიკვდილით დაეკარგეთ პატიოსანი, კეთილი და შრომის მოყვარე ახალგაზდა ქართველი, რომელიც გამსჭვალული იყო თავის ერისადმი სიყვარულით და ცდილობდა სარგებლობა მოეტანა მისთვის. მ. მღვიანი იყო ახლა მეხუთე კურსზე სამკურნალო ფაკულტეტისა, ერთ წელს შემდეგ სწავლას დაასრულებდა და თავის გონებრივ ძალას მოაწარმებდა იმ წმინდა სამსახურს, რომელსაც სამშობლო ავალდებს ყოველ შეგნებულ მამულიშვილს. განსვენებულმა ნესტორმა კარგათ იცოდა, რომ ცხოვრება წარმოადგენს ტანჯვას, ბრძოლას ყოველ შეგნებულ ადამიანისათვის, რომელსაც სწყურია საზოგადოებისათვის სამსახური; იცოდა ყველა ეს, მაგრამ სასოწარკვეთილებას არ ეძლეოდა, რადგან ის არ ეკუთვნოდა უიმედო პესსიმისტთა რიცხვს; პირიქით მას ღრმათ რწამდა პროგრესი და გათვალისწინებული ჰქონდა მისი დიდი ძალა. სამშობლოსათვის სამსახურის სურვილით გადაცემული ახალგაზდა ნესტორი იმდენს ძალას და ენერჯიას გრძობდა, რომ თამაშათ შეძლებდა ცხოვრების საშინელ ქარიშხალს, დამაბრკოლებელ გარემოებას გამკლავებოდა, და მოამის დაქვეითებულ მდგომარეობის გაუმჯობესობას ხელს შეუწყობდა; მას კარგათ ჰქონდა შეგნებულთა თანამედროვე ცხოვრების მოთხოვნილებანი და წინადადე აიჩიია გზა, რომელსაც უნდა დადგომოდა თავის მომავალ ცხოვრებაში. — უღმობღვმა სიყვდილმა არ დააცლა სამოღვაწეო ასპარეზზე

გამოსვლა და უდროით გამოასალმა ამ ქვეყანას...

გული მეთუთქება, როცა მაგონდება სიტყვები, რომელსაც განსწავლული იტყოდა ხოლმე ავადმყოფობის დროს: „ამდენი ხანი ვიშრომე, ჩემი სიყმაწვილე „მეწიერე სწავლას მისთვის, რომ ცხოვრება დამეწყო და დანიარგულ ბედ-კრულ მოძმისათვის მიიმე ტვირთი შემემსუბუქებინა; როცა თითქმის მიზანს მივაღწიე, სიკვდილი წამომეპარა. — განა არის სადმე სამართალი!“ დახ, უდროო და უსამართლო იყო შენი სიკვდილი, ძვირფასო მეგობარო! შენ არ დაგცალდა შენი აზრები გავგებორციელებინა, მაგრამ იწუგეშე მით, რომ შენს ცხოვრებას მთლათ უნაყოფოთ არ ჩაუვლია: შენი სიმპატურთი, კეთილშობილური ხასიათი, შენი პატიოსნება და შრომის მოყვარეობა მისაძაბე მაგალითათ ექნება ყველას, ვინც შენ კარგათ გიცნობდა. დღეს მთელი შენი ამხანაგობა ერთათ შენს ოჯახთან გლოვს უდროით დაკარგულს, ძვირფასს მეგობარს.

მშვიდობით, პატიოსანო და საყვარელო ამხანაგო! შენი სახსენებელი საუკუნოთ იქნება შენს ქეშმარიტ მეგობრებისათვის.

მ. კეკელიძე

* *

ვერძიჯ: სწორეთ ძლიერ ცული დრო უდგება იმერეთს. სწორეთ დიდ გაქირეებაში ჩაეარდება ეს ბუნებით მდიდარი მხარე მთელი საქართველოსი, თუ მალე არ მივეშველეთ. ერთათ ერთს ცხოვრების სახსარს და ამასთანვე ყოველი მოთხოვნილების დამაკმაყოფილებელ სახსარს იმერეთისას შეადგენდა და შეადგენს ხენა-თესეა, ღვინის მოყვანა. მაგრამ რას ეხედეთ ამ ბოლო დროს? იმას, რომ ჭირანხული ძლიერ ნაკლებათ მოგედის და ღვინო ხომ იარ-სამ წელს შემდეგ, მგონი თვლიათ ვერ დაეინახათ, ისე გაერკვლდა ფილოქსერა ყველან. ისე წახდა აქაერი ვენახები, რომ ვისაც შარშან ოცი, ოცდახუთი საპალნე ღვინო მოუეიდა, წელს ათი-თარმე-

ტი ჩაუცი არ მოსვლია. გაისათ კიდევ მოიკლებს და მეტე უნდა გამოვემშვიდობოთ სამუდამოთ ჩვენს საყვარელ „უნუნუს“, ურომლისოთაც იმერლებს, მეტადრე ზემოურებს, გაძლება არ შეუძლიათ და როგორც საშუალებით ბევრს მოთხოვნილებას აკმაყოფილებენ. მოთხოვნილება ხომ ბევრი აქეთ: ხელმწიფე, მღვდელი, მასწავლებელი, მწერალი და ბევრი სხ. საწყალომ მუშამ უნდა დააკმაყოფილოს და ამასთანვე თავის საკუთარ ოჯახსაც გაუძღვეს. როგორ გაუძღვეს ყველა ზემოხსენებულ მოთხოვნილებას საწყალი მუშა კაცი, თუ კი მიწა მას არაუფერს მისცემს, რაც უნდა ბევრი ოფლი დაღვიაროს. ისე კი სხვა საშუალება არა აქვს. წაიღეს ქალაქებში, ქარხნებში ან ისე სამუშაოთ, უარესი დღე დაადგება იცის და რაკი სამუშაო არ ექნება კაცს, მაშინ ხომ სხვა საშუალებას მიმართავს ხოლმე და ეს საშუალება კი არის—ქურდობა, ავაზაკობა. ამისათვისაა საჭირო ჩვეთვის მოვეუქმაროთ სამეურნეო სასწავლებლების გამარაგებას და სამეურნეო სწავლის გაერკვლებას ჩვენ ხალხში, რომ ცოტათ თუ ბევრათ მეტი მოსავლი მოვაყვანიოთ ჩვენს მიწებს და ყოველივე მოთხოვნილებაც დაეაკმაყოფილებიოთ.

შემოდგომა წელს ღვთის მადლით სასიამოვნო იყო ჩვეთვის, რადგან შარშანდელივით მუდმივი წვიმები არ იყო. ისე გავიდა ენკენისთვე და ნახევარი ღვინობისთვე, რომ ორჯელ-სამჯელ თუ იყო წვიმა მეტი არა. მაგრამ ღვინობისთვის ოციდან კი ძლიერ წვიმა და საკრძოლათაც ცაეა. სიმინდები ყველამ მოტება და დაბლარი ენახებიც ყველამ მოკრიფა, მხოლოდ მაღლარი დარჩათ, რომელსაც ეს სიცივეები და წვიმები ძლიერ აენებს. დაუწყეს თუ არა კრეფა ენახებს, გაჩნდნ ჩარჩები და უნდოდათ იაფათ ჩაეცლოთ ხელში ღვინოები, მაგრამ ვერ მიართვეს, მუშა ხედაეს, რომ ღვინო ნაკლებათ მოუეიდა ყველას, აჩერება და იმედი აქვს შემდეგში ძვირათ ვაჰყიდოს, თუ მოთხოვნილებაში დააცალა.

ს. ვი—და

აბისინიის ელჩები

(დასასრული *)

უსკეთის მთავრობის მიერ გავზავნილი ელჩები ამ წლის თებერვალს მივიდნ აბისინიის ქ. ხარარში, სადაც ისინი მიიპატიჟა მთავარ-

მართებელმა რას-მაკონენმა. აქ დოქტორ ელისევი ავთ გახდა და უკან დაბრუნდა, ლეონტიევი კი თავის ხლებულებით გემართა აბისინიის სატახტო ქალაქს ანოტოს. ორი დღის სავალზე იმათ წინ მოცემბათ მეფისწულები დიდ-ძალი ხლებულებით. შევიდნ თუ არა სატახტო ქალაქში, პირდაპირ მიიწვიეს რუსის ელჩები სამეფო დარბაზში, რომელიც ორ-სართულიანი დიდ-შენი სასახლეა. სასახლის წინ

გამწკრივებული იყო ორ წყებათ ჯარები, რომელიც შორეულ სტუმრებს მიეგებენ „ვასა“ ძახილით და სამხედრო მუსიკით. მეფის სასახლის ოთახები სულ ევროპულათ არის მოიზთული. მეფე მინელიც მერე ტახტზე იყო დაბძინებული და ისე მიიღო საბატო სტუმრები. მან მოიკითხა ხელმწიფე იმპერატორი, გამოჰკითხა სტუმრებს რუსეთისა და ხელმწიფის ამბავი. რუსეთის ელჩებს დღათ მოეწონა აბსინიის მეფის დარბაისლური ქცევა და თავზიანობა.

მინელიც II დღათ ეწევა თავის სახელმწიფო საქმეებში მთავარ-მართებელი რას მაკონენი, რომელიც არის მეფის ბიძაშვილი და პირდაპირი ტახტის მემკვიდრე მეფისა. ეს კაცია ჯერ კიდევ ახალგაზდა ვაჟაკი, ნიჭიერი, მანე გამგებელი ქვეყნისა, ხელოვანი პოლიტიკოსი და დამოკიდელი მხედართ მთავარი.

რუსის ელჩები სასულიერო წოდებთან დარჩენ აბსინიაში რამდენიმე კვირა და შემდეგ განიზრახეს უკან დაბრუნება. მაშინ თვით აბსინიის მეფემ მე-

ნელიცამ გამოაწყო ერთი რაზმი ელჩებისა რუსეთს გასაგზავნათ ხელმწიფე იმპერატორის მოსაკითხათ. ასეთა სურვილი აბსინიის მეფეებს თურქე დიდი ხანია ჰქონდათ და დღეს-დღეობამდის ვერ აესრულეზინათ. ამ სურვილს საბატო მიზეზიც გამოუჩინდა. უნდა მიელოცა რუსეთის იმპერატორისთვის, ნიკოლოზ მეორისთვის ტახტზე აბძინება. ელჩებათ გამოგზავნენ მეფის წული დამატო, მანე ლენერალი აბსინიის ლაშქრისა, ლენერალი გენეში, შესანიშნავე სტრატეგი, მეფისწული ბელოკო, ოკის წლის ახალგაზდა, და აბსინიის ეპისკოპოსი ხარარისა გაბრო. ამათ გამოუყვე თან მეფის ხლებულემა და იენისს 17-ს მოვიდენ ოდესაში. იქიდან აბსინიის საელოზ მივიდა რუსეთის სატატო ქალაქ პეტერბურღს იენისის 23-ს. პეტერბურღის ეოგზალიდან ხარარის ეპისკოპოსი გაბრო გემართა პეტრო პელოოვის ციხის საკრებულო ტაძარში, სადაც სულკურთხეულის ხელმწიფის საულაგზე მიართვა ოქროს გვირგვინი, რომელიც ნახევარი ფუთა სიმძიმე გამოვიდა.

არხიმანდრიტი ეფრემი, ეპისკოპოსი გაბრო იორა დიაკანი ხრისტოდული

აბსინის ტახტის შემკვიდრე (ახლანდელი მთავარ-მართებელი) რას-მაკონენი

მ გ ო ს ა ნ ს

უ ვინმე ბედი ინატროს,
მგოსანო, შენისთანაო,
ხან ნექტარია და თაფლი,
ხან შხამი შენი სანაეო!

ხან ჯოჯოხეთურ ტანჯვას გრძნობ,
ხან სამოთხბრეე ნეტარებ,
მკედარი ხარ, როცა მშვიდდები,
კოცხალი, როცა მღელღავრებ.

შენი სიმღერა კენესაა,
ტირილი — შენი სიცილი,
ტყბილია შენი ცრემლები
და მწაჩე შენი დიმილი!

დაგვიწყებია პირადი
ბედი და უბედურება,
შენი ლეთიური ჩანგური
სხვა საჯანს ემსახურება:
ცასა და ქვეყანას შუა
ის მტკიცე კავშირს ამყარებს...
გულსა გიწუხნებს სხვის ქირი
და სხვისი ღზინი გახარებს;

გიწვევს ბოროტსა ებრძო.ო,
ბნელსა მოჰვინო ნათელი,
სხვებს გაუნათო, თვითონ კი
დაიწვა, როგორც სანთელი.

შენც კმაყოფილი ხარ ხვედრის
და იწვი გახარებული,
მხოლოდ მას ცდილობ, სინათლე
შორს იქნეს გავრცელებული,
მაგრამ ვაი, რომ უყეთურთ
მოუჩენიათ მცეცელები
და აუშართავსთ მაღალი
შენს გარეშეაო კედლები.

და ხალხიც დღეს რომ თაყვანს გცემს
„სანანა“ს შენ გიგალობენ,
ხელ მზთ არიან, ჯვარს გაცენ,
ეკლის გვირგვინით გამკობენ!.

თუ ვინმე ბედი ინატროს,
მგოსანო შენისთანაო,
ხან ნექტარია და თაფლი,
ხან შხამი შენი სანაეო!..

დუტუ ჰეგრელი

ბაში-აჩუკი

(ისტორიული მოთხრობა)

ვუპღნი მოსკოვის სტუდენტებს.

(შემაღკე*)

რისხანებით აღტაცებული შაჰ-აბაზი, ცეცხლითა და მხეილით შემოეჭრა კახეთს და მუსრი გაავლო: ციხე-ქალაქები დაქცია, სოფლები ააოხრა, ტაძრები დაანგრიო და შებღალა. ეინც კი მთაში ეერ გაასწრო და გაუხიზნაეი დარჩა — დაიდუ-პა. სპარსულთი აღარსად იყო და მდინარეებს სის ხლის ღვარი ერთოდა. ამ უბედურებამ ლანგ-თემურის ღრაებსაც კი გადააჭარბა. მძეი ვარე შაჰიმ რაც გასწყეიტა — გასწყეიტა და რაც არა, ათასობით და ათი-ათასობით სპარსეთში გადაასახლა! ათ მო-

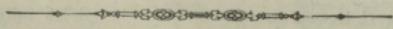
ადგილეთ ულუსები გადმოასახლა და ვაღმა-გაღმა ალაზნი პირები დაიჭირა. მაჰმადიანები ყოველი მხრით ულოცადენ გამარჯვების ირანის ლომს, მაგრამ თვითონ ლომს კი გული უკენსოდა: „ეს გამარჯვება დამარცხებზედაც უარესია — ანობდა გუნებაში — აი სად ეიგრემენ ჩემი უძღურება!.. ერთხე ათი მომყავს, ათზე — ასი და მაინც ეერას ეხდები!.. ჩემი მთავარი ძალ-ღონე შემოვადიე ვარტო ამ კახეთს და ეს ხომ მცირედი ნაწილია საქართველოსი?.. მაშ მთელი საქრისტიანო როგორდა ჩაევიღო ხელში? არ ჩაევიღო და, მაშინ ხომ სპარსეთსაც უნდა გამოეეთხოვო?! ეს დასაღმეთ-აღმოსავლეთის გზა და ხილი, ეს ხმელთა-შუა კარები, ეს პატარა ქვეყანა, თუ ხელში არ ჩაევიღე, რა იქნება უმისოთ ჩემი დიდი სამეფო? უხარ-მხარო ციხე უგაღაენოთ, ადრე თუ გვიან ადვილათ ასადები და დასანგრევიო!.. არა, საქართველო ის ნატერის თვალია, რომელიც ხელში უნდა ივდოს სპარსეთმა!.. ივდოს?.. ჰჰ!.. თქმა ადვილია!.. რას გააწყობ იმ ხალხთან, რომელსაც რეული და ეროვნება ერთმანეთზე ვადაუბამს, შეუხბორტებია და სულს ხორცზე მაღლა აყენებს?.. სა-არაკო ლანგ-თემურმა მხოლოდ აქ იგრძნო თავისი

კოკლობა, როცა ამ პატარა ქვეყნის ქვეყნობდეს* წამოკრა ფეხი. ვაი, თუ ირანის ლომამაც აქ ამოი-
 ძლოს კუდი?! ხალხი, რომელსაც სხეული გაუკავე-
 ბია და სული ცამდი აუმაღლებია— საშიშია!.. ჯერ
 უნდა სხეული დაუდუნდეს, სული დაუმდაბლდეს და
 მერე, მხოლოდ მერე შეიძლება მისი მოდრეკა!..
 ჰო, სწორეთ! სწორეთ!! ზოგან, სადაც უკული ვერ
 გამოდგება, იქ პატარა ხერხს ვაჭებს და გამოაქვს
 ხოლმე!.. იქ, სადაც ლომის ტორი ევლარა თესას,
 მელას კუდმა უნდა მოიშკოსო!..* ასე ვადასწყვიტა
 ძლიერმა და კიდევ შეცვალა თავისი გმირული,
 პირდაპირი, პოლიტიკა საქვე-ქვეშა— საევირაგ. ზე.
 — იმ დღიდან დაუტკბა მისგან აობრებულ ქვეყანას
 და რისხვა წყალობათ შეცვალა. — ერთაფთ მიფენი-
 ლი მზის სხივები, თვალის ჩინს ართმევენ კაცსა და
 სწორ-მხედველობას აკარგებენ... ყაენის უხუცა წყა-
 ლობამ დაბრძოვა კახეთი, კუჭმა გულს ძლია, სულმა
 ხორცს დაუთმო და ნელ-ნელა „დღეს-ხვალისობით“
 ქვეყანამ შეტოპა საფრთხეში. მოწინავე გუნდს და
 მათ მეთაურებს ტყუილათ კი არ უსვამდა თავზე ხელს
 სპარსეთის ახალი პოლიტიკა!.. სასახლის კარზე უპი-
 რველესი ადგილები დაიჭირეს ქართველებმა და ად-
 ვილათ გამდიდრებულები მიეცენ მკონარებას. არც
 ნიჭი, არც ცოდნა და არც სხვა რამ კაცური ღირ-
 სება, არა სჭირდა რომელიმე პირადობის ასამაღლე-
 ბლათ. საკმაო იყო მხოლოდ თავდადებული ერთგუ-

ლება სპარსეთისადმი და სამშობლოს ნელ-ნელა გა-
 წირვა. — ეინც ქართველობას არ იგიწყებდა, ის იჩა-
 გრებოდა და წინ ბიჯის წადგმას ვერ ახერხებდა,
 გინდ გმირთა-გმირი ყოფილიყო!.. ამას ხედედა შაჰ-
 აბაზი და გულში იცინოდა. სიკვდილის შემდეგაც
 ანდერძათ დაუგლო მემკვიდრეებს ირანის ლომმა იგი-
 ეე პოლიტიკა და მიტოვაც ერთ საუკუნოსაც არ
 გაველო ჯერ, რომ აღმოსავლეთი საქართველო ნა-
 ხევრათ გათათრდა: შემოვიდა ხალხში სპარსული ზნე,
 ჩვეულება, რჯული და კანონი!.. ქარი ევლს ქართ-
 ველობა აღარ ეტყობოდა!.. ენა შეიბოლა, დიდ-
 ოჯახებში ქართულათ ლაპარაკი კიდევ ერცხენიე-
 ბოდათ!.. სამართალი უცხო ენაზე იყო, წირვა-ლო-
 ცვის და გალობის კილა შეიცვალა, მღვდელთ-მთა-
 ვრებში მოადგილეთ ახუნდები გახლდნ და მსაჯულ-
 მოძღვრებათ — მოლლა-ყადები. ამან, ყოველივემ, ისე
 გარყვნა ხალხი, რომ ქართველი ქართველზევე მე-
 ზვერებოდა და ბოლოს ისე დაუძღურდა, რომ თვით
 სპარსელების საზოხლარ-გასაკიცი შეიქნა, ოდესმე
 სახელკანთქმული ქართველობა. ასე რომ, შაჰ-აბაზ
 მეორის დროს, ქალაქიზობა სრულიად საჭირო აღარ
 იყო და პირდაპირაც თავში დაუწყეს ცემა დაუ-
 ძღურებულ ქვეყანას.

აგაი

(შემდეგი იქნება)

პასუხის პასუხი.

ვალის* მე-45 №-ში ჩვენ აღნიშნეთ, რომ
 „მ. შ. წ. ე. გამარცხლებელ საზოგადოებას“ ნ.
 ბარათაშვილის ლექსები საჭირო ღირსებით
 არ გამოუცია. ჩვენ ეტყით, საზოგადოება გამოცე-
 მის საქმეს გულგაჯობ მოაპრობათქო. საზოგადოების
 გამგეობას ეს შენიშვნა არ მოსწონებია და, დახე-
 დეთ, თავს იმით იმართლებს, რომ ჩვენი მიზანი
 კრიტიკოსს ვერ შეუფერია, თორემ იმას, რაცა თქვა,
 არ იტყოდო! მიზანი წიგნის გამოცემიდანაც დღე-
 ხვით ნათლათ ჩანდა ჩვენთვის, მაგრამ საზოგადოე-
 ბის გამგეობას მაინც საჭიროდ დაუნახავს მკითხვე-
 ლთა წინაშე თავი ასე გემართლებია: „გამგეობის
 სურვილი იყო, რომ დაბეჭდილიყვნ ნ. ბარათაშვი-
 ლის ნაწერები, რაგორც უწერია თვით ავტორს,
 ისე რომ იოტის ოდენი ცვლილება არ ყოფილიყო

შეტანილო“... და სხ. აქ, იმის დასამტკიცებლათ, რომ
 გამოცემის საქმეს გულთბილათ და არა გულცივათ
 მოაპრობიან, პასუხის დამწერნი შემდეგსაც უდას-
 ძენენ: „ასე უგანსჯეთ, კორექტურული შეცდომე-
 ბიც კი თითქმის არ მოიპოვება ლექსებში“ — ო(!!!).
 პატივცემულ გამგეობას, რომლის მაგივრიც
 პასუხს იძლევა ორი დარბაისელი ადამიანი — დ. კა-
 რიკაშვილი და ე. თაყაიშვილი, აი, ეს ორი საბუთი
 წამოუწყებია, რათა თავი გაიმართლოს, საქმისადმი
 გულთბილობა და გულშემატკიცება დაამტკიცოს,
 ჩემი ნათქვამი კი — გულცივათ მოაპრობია საზოგა-
 დოება გამოცემის საქმესო — ვა: ქარწყლოს და გაა-
 ბათილოს. ახლა ამ ორსავე საბუთზე ჩვენც პასუხი
 უნდა გავცეთ.
 პირველი საბუთი გვაუწყებს, რომ გამგეობას
 სურვილი ჰქონია ნ. ბარათაშვილის ლექსები აკა-
 დემიურათ გამოეცა. კეთილი და პატიოსანი სურ-
 ვილია, ღმერთმანი! მაგრამ მაგარი ის არის, რომ
 გამგეობას სახეში აკადემიური გამოცემა ჰქონია,

200 ეგზემპლარი კი დაუსტამავს!! ნუ თუ გმგებამ არ იცოდა და არ იცის, რომ აკადემიურ გამოცემას ყოველთვის და ყოველგან მკითხველთა მკითრე რიცხვი ჰყავს? ჩვენში გარდა „ღვდა-ენისა“ და სახალხო წიგნებისა 1200 ეგზემპლარზე მეტი არც ერთი გამოცემა არ იბეჭდება, რაღაც იმედი არ არის, ამ რიცხვზე მეტი ვასაღდეს. ჩანს, საზოგადოების გამგეობას სურვილი ჰქონია, ნ. ბარათაშვილის ლექსებით ისე დასტამებულიყო, რომ აკადემიურ-გამოცემაც ყოფილიყო და მთელ მკითხველს საზოგადოებრივად ვაგრეცელებულიყო. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ მთელი მკითხველი საზოგადოება სპეციალისტთან ყოფილიყო შემდგარი! ცხადია, გამგეობას აქ მოხანი და შედეგი კარგათ და ნათლათ ვერ აუწონ-დაუწონია. ახლა ჩვენ აქ რაღა შეუაში ვართ?

მაგრამ ეს კიდევ არაფერი. თვით მიხანიც თავუკულში შეუგნია პატრიცეულ გამგეობას—სტერეოტიპული გამოცემა აკადემიური ჰქონებია. აკადემიურ გამოცემას დიდი შრომა, დიდი მეცადინეობა სჭირია: ყოველი უხერხული, უმსგავსი ფორმა თუ ფრაზა ახსნილა და მკაფიით გარკვეული უნდა იქნეს ან შიგა და შიგ სხოლიოებით, ან წინდაწინე — შესავალი. გამგეობას კი ეს შრომა და ჯაფა თავიდან აუცილენია და უფრო ადვილი, უფრო იოალი გზა ამოუჩინებია. ერთი, პეტერბურგში ნაპოვნი ავტოგრაფი, სახელდობრ ავტოგრაფი ბ-ნ ვ. თაყაიშვილისა სიტყვა-სიტყვით ვადმოუსტამავს, დანარჩენ ავტოგრაფებიდან კი ესა თუ ის სიტყვა და ორიოდ ფრაზა დაუსახელებია, უჩვენებია— და ამით დაუბოლოებია თავისი შრომა და ღვაწლი. მაგრამ ეს, აბა, რა ღვაწლია?! თავის მიზანს გამგეობა ზედმოწევნით მაშინ მიაღწევდა, თუ რომ ტექსტი ნამდვილი და სწორი ქართული ენით დაესტამბა, დაებეჭდა ისე, რომ მკითხველი დამტკბარიყო ნ. ბარათაშვილის ლექსებით, და შიგა და შიგ ან წინასიტყვაობაშიც განმარტებია,—ასე ვინაურ თუ სიტყვა თუ ფრაზა ან და ამ საუბრის ძალითა, აი, სურათი მაშინ იქნებოდა შესაძლებელი, ნ. ბარათაშვილის ნაწერების გამოცემა აკადემიურად ყოფილიყო და მკითხველს საზოგადოებრივად ვაგრეცელებულიყო.

გარდა ამისა, გამგეობას იმითი უნებებია თავის გამართლება, რომ ნ. ბარათაშვილის სახლის პატრიცეულათ მის ყოველი ნაწერი პირწმინდათ, შეუცვლელათ უნდა დავესტამებო. ბატონებო! თქვენ შეუცვლელათ ვადმოვებდეთ მხოლოთ და მარტო ერთი ავტოგრაფი. თუ კი გსურდათ, ნ. ბარათაშვილის ნაწერები პირწმინდათ, შეუცვლელათ ვადმოვებტამებათ, ამას მაშინც მიაღწევდით, რომ სამივე

ავტოგრაფიდან ერთ-ერთ მართალს და სწორს სტყვას ან ფრაზას ამოარჩევით და მას დაბეჭდვდით. აგრეთვე მაქვს პატრია მოვახსენოთ, რომ, თუ პატრია ერის რომელსავე სიტყვას ანუ ფრაზას ხან ერთგვართ ხმარობს, ხან კი სხვა გვართ, მგონის სახელის შესურაცხება იქნებოდა განა, რომ იმ ორგვართ ხმარებულ ფორმაში ერთ-ერთი უსწორესი ამოგერჩიათ, უპირატესობა იმისათვის მიეცეთ და ისე დაგებულათ პოეტის მიერ ნაწარმოებში? ნუ თუ ასეთი საქციელი სიტყვების ვადსწორებისა და ვადმანიჭების მომასწავებელი იქნებოდა? მეორამაც ვეგრეღუე ვ. თაყაიშვილის ვარიანტიდან ასეა ვადმოვებდით:

„ღდი სხნა, რმა ბუდი ჭართლის
გარდაიწყვიდა გუღმან ირგჯლის!“

ხოლო ვეზირიშვილის ვარიანტში ეს წინადადება ასეა ნახშირი:

„ღდი სხნა გუღს ირგჯლის
გარდაუწყვიტა ბუდი ჭართლისა!“

ცხადია, ვ. თაყაიშვილის ვარიანტში მეცდამით არის ნახშირი „გარდაიწყვიდა“, თორემ პოეტის მართლწერით „გარდაიწყვიტა“ იქნება. მაშასადამე, უპირატესობა იმ წინადადებას უნდა მიეცეს, რომელიც ვეზირიშვილის ვარიანტშია ნახშირი, და ტექსტში იგი უნდა დასტამებულიყო. მეცხრე ვეგრეღუე პატრია „ვიღამ ჰსთქვას“ ხმარობს, ხოლო მე-31-ზე „ვიღამ“-ის მაგერათ იგი ასე წერს:

„მაშინ ირგჯლის სასქსენუღლი,
ვიღლა მსსსნოს აწ სასქეღლი?“

ახლა აქაც ცხადი არ არის, სულ მკითრეოდენი დაკვირვებისა და დაფიქრების გამოჩენა იქნა საჭირო, რომ ყოველგან ვინდა დასტამებულიყო? ამით ნ. ბარათაშვილის პატრიცეულათ მოაკლებებოდა კი არა, მოემატებოდა კიდევ. პატრია ყოველგან მხოლოთ „ღენ“ ხმარობს. იქაც კი, სადაც გამგეობას დაუსტამავს „ღენ“, პოეტის ერთ-ერთ ავტოგრაფში არის „ღენ“. მაშასადამე, პატრიცეულ გამგეობას სტატისტიკური მეთოდით ხომ ეხელმძღვანელებია, დარწმუნდებოდა, რომ დაბოლოებდა „ღენ“ უფრო შეეფერება პოეტის მართლწერას. წიგნის მე-47 გვრეღუე ნახშირია ელგჯენ. შენიშენა კი გვიჩვენებს, რომ ვეზირიშვილის ვარიანტში ნახშირია ელგჯენ. მაშასადამე, აქ იქვს რაღა ადვილი აქვს, რომ პოეტის მართლწერით ელგჯენ იქნება და არა ელგჯენს. აგრეთვე, განა პოეტის მართლწერის წინამდღევი იქნებოდა, რომ გამგეობას მე-45 ვეგრეღუე გუღის კნკნათ ნაცულათ გუღის თქმათ დაესტამბა? ეს უკანასკნელი სიტყვა ხომ აქვს ნახშირი პოეტს სწორათ?

ამ ადგილას ორ ვარიანტთა შორის ერთში, და ეს უფრო სწორი და ნამდვილი სიტყვა არ არის?

არ შეგვიძლია აგრეთვე დავეთანხმით პატრუცემულ გამგეობას, რომ, რადგან პოეტის ავტოგრაფში ასეა თუ ისე სიტყვა ნახმარი, ეს უკანასკნელი არას გზით არ უნდა შეიცვალოსო. ბატონებო! ხომ შეძლება, თვით ავტორის სახე თავის ხელნაწერებში კორექტურული შეცდომა მოსვლოდეს? *) ასეთი კორექტურული შეცდომა არ უნდა გასწორდეს? ახირებულა! ნუ თუ მეოხნის სახელის დამცირება არ იქნება, რომ მის ნაწერებში ისეთი სიტყვები ვიხმარებო, რომელნიც არც ერთ ენაში არ მოიპოვებიან? — და ასეთი შეურაცხება მივაყენოთ პოეტს, ასეთი განუსაზღვრელი უფიქრობა დავწამოთ მას მხოლოდ იმიტომ, რომ მის ხელნაწერში ასეთი შეუსაბამო და შეუხამებელი სიტყვა არის ნახმარი, ვინ იცის, რა მიზეზისა გამო! მაგ., ვადაშლეთ პირველი გვერდი და მეოთხე ტაბის პირველ ლექსში წაიკითხეთ: სკვდის სკვდითა. საზრიანი არ იქნება, ეს უკანასკნელი სიტყვა კორექტურულ შეცდომათ აღვიაროთ და ვიხმაროთ—სკვდის სკვდითა? ნუთუ ამით უპატიურებასა და დამცირებას მივაყენებთ დიდებული პოეტის სახელს? სრულიადაც არა. აგრეთვე ვადაშლეთ მე-72 გვერდი და მეორე ლექსში ამოიკითხეთ—მჩაჯღ-შოჯანი. მჩაჯღ-შოჯანი ვანა არის რაიმე ქართული სიტყვა, რაიმე ცნება? აი, სწორეთ ასეთი საქციელით მცირდება სახელი ჩვენი განთქმული პოეტისა... ასე მეოხნა მე ცოდილს და სხვებისა კი რა მოგახსენოთ.

ჩვენს ბიბლიოგრაფიულ შენიშვნაში არ დაგვიხსენებია ის კორექტურული შეცდომანი, რომელნიც მოსვლიათ გამომცემლებს ნ. ბარათაშვილის ლექსებში. ასე მოვიქცეთ იმიტომ, რომ გვიძლია მკითხველის ყურადღება მივიქცეოთ უფრო სა-

გულისხმო და საჭირო მხარეებისათვის. პასუხის დამწერი კი, გამგეობის პირით მოლაპარაკენი ამით გათამამებულად და თავის ქებით ამბობენ, ისე გულმოდგინეთ მოვეყარით გამოცემის საქმეს, რომ თითქმის კორექტურული შეცდომებიც არ მოგვესვლიათ. ამის პასუხით ჩვენ რა გვეთქმის მის მეტი, თუ არ დავასხელოთ ასეთი შეცდომები. ვადაშალოთ მე-43 გვერდი და იქ მეორე ლექსში ამოვიკითხეთ: ასულის დამტყვევებელს*. მე-13 გვერდზე კი ასეა დაცემული:

„მაგრამ ვინ იცის, იქნება რომ ბედსაც მოჰქსნანდჷ“. სიტყვა მოჰქსნანდჷ რომ არავითარ ცნებას წარმოადგენს, ეს ყველამ კარგათ უწყის. გამომცემლებს კი გვინას ვარიანტში რომ ჩაეხედათ, იქ ასე ამოიკითხებდენ:

„მაგრამ ვინ იცის, იქნება რომ ბედსაც მოჰსწინანდჷ“. მაშინ ხომ აღარ დასჭირდებოდათ არც ასე უნიადაგო თავის გამართლება და არც შეუძლებელი სიტყვის ხმარება. გუნას ვარიანტშივე წერია—ფრანცის და არა მჩანცის. ასო მ კი რომ არ შეეფერება და არ შეეხამება ქართულ ანბანს,—ეს ხომ უკვე მიღებული და ყველასაგან აღსარებულია. მე-70 გვერდზე დაბეჭდილია მშენიანის. ნუ თუ ეს კორექტურული შეცდომა არ არის?

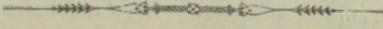
ბოლოს პასუხის დამწერი მეკითხებიან, ნეტა რა არ მოგწონს სიტყვაში—სამძღვარ. ასეთ კითხვაზე პასუხს მით ვაგებ, რომ ფესვი ამ სიტყვისა არის ზღვა და რუსთველს იგი ასე აქვს ნახმარი:

იგი სხვა, სიძვა სხვაა, შუა უზის დიდი მხვდარი. მ-ნი აქაც მეტია. მამსადაძვე, ნ. ბარათაშვილის ლექსებშიაც უნდა ყოფილიყო საზღვარი.

სხვა ჩემი შენიშვნები, ეტყობა, გამგეობას სამართლიანათ მიუწინეია, მიუღია, და ამით ხომ დიდი სულგრძელობა გამოუჩენია ჩემდამი.

დასასრულ, ვისურვებთ, რომ ნ. ბარათაშვილის ლექსების მეხუთე გამოცემა ბლომათ გასაღებელიცოს, რადგან, რაც უნდა იყოს, იგი ყველა გამოცემებზე უფრო სრულია.

*) მაგ: 1) ყურს უგდებ მე მისსა ჩსრადსა (გვ. 9). უნდა იყოს: ეუგდებ. 2) შევეერთო ფიჭნის ჩემნი შესს მისს ციურსა! (გვ. 43). უნდა იყოს: შევეერთო. ზღა.

ბიბლიოგრაფიული შენიშვნა

ქართული ანბანი 18 სურათით, თჳსში, სკო-
ლაში და საღვთა სსსმარეუბი, შუდ. ი. რა-
სკომპოზიციის მიერ.

გოგორც მოსალოდნელი იყო დიდი მიტემა-
მოთქმა დაბადა ჩვენს საზოგადოებაში ამ წი-
ნაქმა. ზოგი აქებს, ზოგი აძაგებს და ზოგი კი
გაიძახის: „თავს უშველოთ, საქართველო იღუპება,
რადგანაც სადაც ჯერ-არს მიიღებენ ამ პაწაწინტლო
წიგნს და „დედა-ენას“ დღე დაღუთნა“. გერცელებას
ამ აბადა-უბე-გადასაკუპდისა“ აუთენაეზერ ერის „გენე-
რალ“ პედაგოგს, რათა ხმა გაუტეხოს ამ პაწაწინა წიგნს
და საზოგადოებაში არ გავრცელდეს, როგორც უკეთე-
სი რამ. ის კი ავიწყდებოდა ამ დალოცვილის შეიღებს,
რომ პედაგოგია შორს არის პოლიტიკაზე და არც
იმისთანა ავტორთან გეაქვს საქმე, რომელსაც სურ-
ვილი ჰქონდეს ვისიმე შემეწობით გზა გაუკვილოს
თავის სახელმძღვანელოს, ან სხვისი ხელით ნარი
გლიჯოს. ავტორის იმედი აქვს ჩვენი საზოგადოებისა და
ეს უკანასკნელიც, როგორც შევეტყე მარჯვეთ ავა-
სებს ამ ნიჭიერი პედაგოგის შრომას.. ზოგი აქებს
ამ წიგნს და ზოგი აძაგებს მეთუ; აძაგებენ უმეტე-
სათ იმინი, რომელთაც ხელში არ-კი აულიათ ეს
წიგნი, არ აუწონ-დაუწონიათ, კრიტიკის საცერში არ
გაუტარებიათ ეს ნაწარმოები, მხოლოთ გაუგონიათ
ზოგიერთებისაგან, რომ არ ვარგაო და ესენიც გვი-
ძახიან: „როსტომაშვილის ყოვლით საძაველი რამ შე-
უღებიაო, საბუთი რამ მოსთხოვო, ერთი-იო რე
თუ ხელში არ შეგრჩებიან, ისე მიიძტნარებენ ხოლ-
მე ხმას. მაგრამ ზურგს-უკან ისევე გაიძახიან—ეს შრო-
მა ყოვლით უფარგისაო. ეს გარეგობა ერთს პატა-
რა შემთხვევას მაგონებს. ამას წინათ ორს 12 წლის
ბავშვს ბაბის შევექმნათ იმის შესახებ, თუ რომელი
პოეტი სჯობიან—აკაკი წერეთელი, თუ პუშკინიო;
ერთი ამბობდა—პუშკინიო, მეორე აკაკის ამჯობი-
ნებდა. მესამემ ერთსა და მეორესაც საბუთი რამ
მოთხოვა, ბავშვები შეიკუმუნენენ, მითათ გვიწუ-
რენ, შეკრბებს ყოველივე ძალა და წამოიძახეს, „დედა
არ მომიყვლება აკაკი სჯობიანო“. „დედა არ მო-
მიკვდება პუშკინი სჯობიანო“. სწორით ამ ბავშვებს
საქციელს მაგონებს ზოგიერთა ჩვენი ვაჭაბუკონების
საქმე. არც საბუთი, არც აწონ-დაწონა საქმისა, არც
სჯა და არც არაფერი, საკმარისა, რომ ჭურს ჩას-
ძახოს ვინმე და ეს უკანასკნელიც ამოცახებს, ჩამ-
ძახელები, ხომ მოვეცნებებთ, ბევრია ჩვენს კურთხე-
ულ საქართველოში და ამომძახელები ხომ უფრო
მეტრ. თუმცა კი ეს წიგნაკი ბევრს რამე ახალს და
ბევრ ჩასაუფრებელს რასმე აძლევს მასწავლებელს
და, საზოგადოთ ყველას, ცინც გულით ყურადღებს

აკვერს ბავშვების აღზრდასწავლებას. და სწორით ეს
გარეგობა მიიძღვებას შექლებსა და გვართ ჩემი
შთაბეჭდილებანი განუზიარო ამ წიგნის შესახებ მი-
თხველ საზოგადოებას.

ყველაზე ძნელი მთელს დიდაქტკაში, როგორც
მოგვხვებნებთ, პირველ-დაწყებითი სახელმძღვანე-
ლოს შედგენაა. ამისთვისაც არის, რომ არისცხეთი
ძალიან ბევრია ამ გვარი წიგნები, რომანარსით და
პედაგოგიური მხრით შემუშავებით კი ამ აუარებელ
სახელმძღვანელოებში ბურთი და მოედანი ისევე
გენიოს-პედაგოგს უშინისკია რჩება, თუმცა ესეც კი
გაიძახის, რომ ყველაზე ძნელი პირველ-დაწყებითი
სახელმძღვანელოაო. მართლაც-და პირველი დაწ-
ყებით კლასში, სადაც ბავშვის ტინი სრულიად გაუ-
ვარჯიშებელია და მსჯელობა დაუწყარებელი რთულ
საგებზე, ყველაზე ძნელი აღნიშნული წიგნების შე-
დგენა უნდა იყოს, იმისთანა წიგნებისა, რომელნიც
არაფრით არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს პედაგოგიურ.
პრინციპებს, ამ სახელმძღვანელომ უნდა: 1) ბავშვი
თვით-მოქმედებს მიანიჭოს. მასწავლებელი მაჩვენე-
ბელი იარაღი უნდა იყოს, ეს უნდა აჩვენებდეს გზას,
უადგილებდეს სწავლას, ბავშვები უნდა ხელ-მძღვა-
ნელობით აკეთებდენ საქმეს; 2) ბავშვებს უნდა ეს-
მოადეთ რა სიტყუასა და ან რა ფრაზასა კითხულო-
ბე და სწერენ. შეგნებთ უნდა ანაწილებდენ სიტ-
ყებს ბავშვებთ და ბავშვებიან ადგილდენ სიტყუას—
მესხიერებით ბავშვს ახსნილი და გავებული უნდა
შეთვისოს. მართლაც ამ გვარ სწავლების შეუძლია
წერა-კითხვის შეთვისება და ბავშვების გონებით გა-
ხსნა. ამ გვარ სწავლებაში ისე ძალიან არაფერი
დაეხმარება, როგორც რიგიანათ შედგენილი სახელ-
მძღვანელო წიგნი; 3) ახალი ბავშვების (ზუვუქ) ან
ასოს შესასწავლებლათ მოვანილ სიტყუაში უქვე-
ლიათ შესწავლული ბევრია ან ასო უნდა ცრიოს, რომ
უფრო ძლიერათ და მკვიდრათ ჩაითესლოს ბავშვის
მესხიერებში უკვე ნაცნობი ბავშვები, რომ ამ ბავ-
შვების გამეორებამ ახალი ასოს შეთვისებაც გაუად-
ვილოს. ამაშიაც ისე ძალიან არაფერი ეხმარება მა-
სწავლებელიც, როგორც რიგიანათ შედგენილი სახე-
ლმძღვანელო; 4) პედაგოგიური პრინციპების მიხედ-
ვით საჭიროა სახელმძღვანელო ისე იყოს შედგენი-
ლი, რომ მასალას ეტყობოდეს ადვილიდან ძნელზე
გადასვლა, ახლოდან შორს გადახვევა და ამ პედა-
გოგიურ მოძღვრების აღსრულება ისე ძალიან არ-
სად ეწყობა, როგორც საზოგადოთ წერა-კითხვის
სწავლებაში. ამის შესახებ ტყუილით კი არა ბძანებს
იდებულთ პედაგოგი ამოს კომენსკი რომ „Сод-
ветственно легкости, прочности, и выигривша времени
должны быть составлены для всѣхъ школь книги; и че-
го я рѣшительно желаю и къ чему не уклонно стрем-
люсь, книги эти должны быть изложены во
всѣхъ частяхъ вполне понятно и общедоступно,
дабы оны вполне могли служить учащимся свѣточемъ,
дающимъ возможность свободно, даже безъ помощи учи-
теля понимать все“; 5) სახელმძღვანელო უნდა იყ-
ვეს შემკული სურათებით, რათა ბავშვი ჩაუკვირდეს

თვით საგანს, აღნიშნოს მისი თვისებანი და ნიშნე-
ბი, გაიგოს შინაარსი და მერე, ამ გვარით შესწავ-
ლული საგანი, გამოიყენოს მასწავლებელმა სიტყვის
ანალოზისთვის წერა-კითხვის სწავლებაში. სამართალი
მოითხოვს კაცმა თქვას, რომ ყველა ზემო აღნი-
შნული პედაგოგიური მოძღვრებანი მარჯვეთ არიან
და კული ბ. რისტომაშვილის სახელმძღვანელოში:
ამ წიგნის წყალობით ყველაფერი, რასაც კი ყმაწვი-
ლი ვაჟკეთებს და ისწავლის, შეგნებით იქნება გა-
კეთებული, ამითა მყარდება მტკიცე საუფლებელი გო-
ნიერული სწავლებისა და ისპობა ყოველმგვარი მე-
ხანიკური და შეუგნებელი სწავლება. ბავში იტყება
სიტყვიერების ორგანოების და ბუნებათი ნიჭის გო-
ნიერულათ ხმარებას. წიგნი შექცულია სურათებით
და ისეთი სურათებით, რომლებიც ყოველთვინ თვალ-
წინ ჰქონათ ბავშვებს და ადვილათ მითი გაშინჯვა,
დაკვირება და დიდებულის კომენსის აზრის გა-
ნხორციელება: „чтобы рѣчь учащаго заключала
лишь то, что онъ самостоятельно обнялъ духомъ, что
напечаталось въ душѣ его, какъ живой образъ, во-
зникшій изъ созерцанія самаго предмета“. ყველაზე
საყურადღებო ამ ანბანში ის არის, რომ ბავში მი-
სი მეოხებით სწავლობს გარკვეულს და აზროვნის
კითხვას. ანბანში ერთხელ შესწავლილი სიტყვა
თითქმის ყველა გაცვეთილში იმეორება; ეს იმისთვის,
რომ, წინასიტყვაობაში ამბობს ავტორი, პატარების
ჯერ კიდევ ნორჩმა და გამოუცდელმა ტენიმა არა-
ერთარი სიმძიმე და სიძნელე არ იგრძნოს. დარწმუნ-
ებულნი ვართთა, განაგრძობს იგივე, რომ მარტა
ამ წესით შეიძლება მთელ და სრულად ადვი-
ლათ მიხედვს ბავში ბევრათა შეერთებას სი-

ტყვაში, რაც აქნობამდე ითვლებოდა ყოველთ და-
უძლეველ სიძნელეთ. ერთი შეხედვით ეს ძი-
რითადი ცვლილება წერა-კითხვის სწავლებაში ბე-
რის არაფრით მიიჩნია, მაგრამ, თუ კი ზედაპირით
არ შეგნებდათ საგანს, აწონ-დაწონავეთ და ესარ-
გებლეთ კიდევ პრაქტიკულათ, დაერწმუნებით, რომ
ეს ცვლილება შესანიშნავ მოგონათ უნდა ჩაითვა-
ლოს წერა-კითხვის სწავლაში არაც თუ ჩვეუნი,
არამედ სხვაგანაც კი, სადაც სოკოსავებ მივალდ
ბიან სამაწვილო სახელმძღვანელოები. ამ საგანს
დიდი ყურადღება აქვს მიქცეული რუსის გამოჩენი-
ლი პედაგოგი ეონიკისავან და პრაქტიკულათ კი
არავისავან არის განხორციელებული ეს აზრი. გან-
მეორებითი კითხვა უკვე ახსნილოსა და ბავშვის
მიერ უკვე გავებულია—საქროთა უფრო პირების
ხანებში, როცა ბავშვები კითხვას სწავლობენ, ამ-
ბობს ელენიკი თავის შესანიშნავ შრომაში (იხ.
методика начального обученія отеч. языку). მართლაც,
და, რამდენათაც ბავში მრავალჯერ შეხვედრას უკვე
შესწავლილ და გაცეხულ სიტყვებს, იძნენათ უფ-
რო ადვილათ შეხვედრა იგი კითხვის პროცესს და ახ-
ლის წაკითხვაც უადვილდება.

აი, ეს არის ბ-ნ როსტომაშვილის „ანბანის“
უმთავრესი ღირსებანი, ღირსებანი, რომლებითაც
იგი აღუმატება ყველა სხვა ამ გვართ შედგენილ წი-
გნებს და სასურველია, რომ მომეტეწული ფესვი
გაიღვას ხალხში და ოჯახში, რომელთათვისაც უმე-
ტესათა იგი შედგენილი.

ჭეთასი

№ 15

მ თ ვ ე ლ ა
(ხედაბარი)
VIII.
შეშდგე *)

თელი სამი კვირა გაატარა მუცელამ ამ ყო-
ფაში; ჰხედავდა დევების მუდამ ქვიპს და
დნებოდა. ცალკე მამყოფეთო, თხოვა კი-
დეფ ერთხელ დევებს მუცელამ, მაგრამ უარი
უთხრეს.

— გამაყენათ ესტატე დაკანთან, ჩემს ესტა-
ტესთან უნდა მოაკვდე! შეშბაღელა ერთხელ მუცე-
ლამ, როცა ვანშაშხე ისხდებ დევები.

— არ შეიძლება, უხასუბნს მათ:—თუ ხარ, მაგ-
რე იყავი, თუ არა და სულს ამოგაძრობთ, ამ საათ-
ში, გაგამტყერებთ.

ოჰ, სულის ამოძრობა!.. გამტყერება! საშინე-
ლო სიტყვებია მუცელას ყურებისათვის. გაქმდა, რა
ეთქმოდა. ძალი აღმართსა ჰხანავს. თქვენი მტერი ჩა-
ვარდეს ისეთ ყოფაში, როგორშიც მუცელა იმყო-
ფებოდა: ეს ბრე, დღევით კაცო სანთელივით ჩა-

მოდნა; ვინა იცნობდა თუ ის, მართლა, მუცელა
იყო; შიმშილმა გაუჭირა საქმე. სხვა საშუალება რომ
აღარ ჰქონდა, მუცელამ ყორეებს დაუწყო ლოკა
და წწელებს კბილით დეკა, ჯონჯღეა,—იმ წწელს,
რომლითაც ბოძებ იყო მიკრული. ახლა უარეს ყო-
ფაში ჩაეარდა: წწელის მაგვირათ ტრინის ბორკილი
ჩაუღმეს და რკინისავე ჯაჭვით მიაბეს იმავე მუხის
ბოძზე. აი, ამ დროს მოხდა სწორეთ ისტორიაში ჩა-
წერის ღირსი ამბავი—მუცელა ოთხ ნაწილათ გაი-
ყო; ერთი თვით მუცელა, მეორე მუცელი; მესამე
კუჭა და მეოთხე—სული: ეს ოთხი ნაწილი დე-
ტაკენ ერთმანეთს და შეექნათ საშინელი ბრძოლა.
მუცელა. ვაი!.. ვაშა, დედა, ეკვდები, ეკვდები!
მუცელი. ვაი, ჩემი ბრაღი, რა კაცს მაკუთნა
უფაღმა.

კუჭა. ახი თქვენზე! სწორეთ ახი ერთხედაც
და მეორეხედაც.
სული. ოჰ, დავიწვი, დავიწვი, თქვენს ხელში,
მე საცოდავო.

მუცელა. რათა და რისთვის?
სული. მიგომ, რომ წამწყვიდე, წამწყვიდე! და-
მტანჯე, ჯვარს მაცვი, არასოდეს ჩემთვის სახრდო
არ მოგწოდებია. ემკლევდები და ლამის რომ მოე-

*) ის. „კვლი“ № 46.

კვლე. მუღამ მშობლა და დღესაც კვლები შიშობილით.

მუცელი. აგრეთვე მეც, ხოლო არა შიშობილით, არამედ სიძაძრით. ეინ გენეწწებოდა ჩამაყარე ამდენი სანოვაგეო, ჩამდენსაც შენ მყარიდი. ერთი წიხილი-ლა მკლდა და წიხილი რომ მოაგწეწდინა იმასაც ჩამცემდი, რომ გეფიდედუბიყავი და ბევრის ჩამონღება შემძღვებოდა. ეინ გენეწწებოდა ჩაფობით ჩამოამხი ღეინოვო? ღმერთო, რაც მე წყალობა გამოაყარე: ეინამეწებოდი, ეილიმეწებოდი, ეს ღმეკა თეით შენს სახეზედაც ალიბეკდებოდა ხოლმე, სულ იმბრთმე კი, რომ მეძმამებოდა ტერიით და ეცდილობდი ეგები როგორმე ზიდვა, მორეწვა შევიძლო. კიდევ მადლობა ღმერთს, ანთება არ დამეზარდა და შენც თან არ გადაეყოლე; მე ეიტარჯებოდა, ცეცხლი მედებოდა და შენიც არახალალოსა და მრავალ-ჟამირსა ჰყვიროდი. მარონინე, მატარე იქამდის, რომ ახლა უნდა დაეკენე და დაეკენო, დაუნე და დაგანო შენც. დღეს შენგან მომიღლინა ღმერთმა მეც ეს სასჯელი. რა გინდოდა, შე კაი კაცო, რიგზე, წესზე გვივა და გვიპაა. თავის სიმსუნიკათ ზიარების დროს კინაღამ ზარების კოეზი გადაწყლაზე და დატოვე უზიარებელი იმოღინა დუნია. გაწყებოდა ღმერთი, მას დაგლოცავდა!

ჭკუა. მე-ღა? მე-ღა? ერთი ჩემი საიგარეო მოისმინე-ღა! თქვენ რომ ყველანი მადლები, ვალადებულნი, ქმეყოფილნი იყავით, უკრავდით ტაშა, მე კი ეხტოდი, ამოდლოდი ბუქნაში. დეიქანეც, დეივალე მშეგრ-მწეურეალი, დეიყმიდე უსაზრლობით; ვალდაყდი, ვაგზირი, ქონათ ეიქეცი, წახეზი კაკალი კაცი. ვანა ღმერთმა რომ კაცს ჭკუა მისცეს, ასე ოხნათ უნდა მიანებოს თავი, როგორც თქვენ აიღეთ ჩემზე ხელი?

სული. საწყალი, საბრალო მე ვარ, თვარა თქვენ რა გვიჩრბთ: თქვენი ყოფა მოკლე ხნისაა, ხოლო ჩემი დაუსრულებელი, უნდა ეიწოდე მუღამ-ქამს ცეცხლში და არ ექნას ჩემს ტანჯვას დასასრული.

მუცელი. ღმერთმა თქვენც შეგარცხენოსთ და თქვენი სამართალიც. რატომ მაშინე არ მითხარით, შეილონაიე, ახლა მეუბნებთ ვანა, როცა სატარჯეულში ჩაეყარდა?

ყველანი ერთათ (მუცელას). აკი გიხზარით. ვანა ერთხელ და ორჯელ? ჩამდენჯელ, ეინ მოთელის!

მუცელი. აბა როდის? როდის, თქეით რაღა? ჭკუა. მას არ გახსოვს, მე რომ გეუბნებოდი: ნუ მიხყები მაგ ოხერს მუცელს, თუარა წვაიყვანს და გადაეხეხავს კლდესა; იყავი ზომიერი: გახსოვე-

ღეს წარსული, დაუკვირიდი აწყყოს, ვაშინებდეს; ვაუფთხილიდი მომავლის. აი, მომავალი ეს არის. გითხარა: ეინ იცის, რა მოელის კაცს, იქნება ვალარიბდე, მაშინ სადღა იწოვი მუცლის ამოსაყორს მასალასა?!

მუცელი. როდის მითხარი ეგენი, აღარ მახსოვს. აღბათ, მთერალი თუ ეიყავი.

მუცელი. ახლა მეც ვამიგონეთ. მე ჩამდენჯელ-ლა ვარქნობინე ზომიერი იყავი-მეთქი, ჩამდენჯელ დავღმეკილვარ, როცა მომეტებული ხორავი და სახეული დაუყრია ჩემთვის თავზე, მაშინ თეითონაც ღმეკა დაუწყო, მაგრამ, აბა, მავას მაინც არ დაუშლია და მოუშატებია, ჩამოუძახებია და ჩამოუძახებია. ბევრჯელ ეს ჩამოყარდა-ჩამოძახებული უყანე ამომიძახებია, მაგრამ მაინც არ დაიშალა, ძალა დამატანა, მეც შეეწევიე ძალ-დატანებას და ეიღებდი ქმეყოფილებით, რასაც-კი მოამწედი.

სული. ოჰო, ჰო! მე ჩამდენჯელ-ლა გირჩეი: ეინც ბარქალას გეუბნება, იმათი ნუ უშასპინძლდება, უშასპინძლე დავერღობოთ, გლანაზე; მიხედე, მოეჩმარე ობოლსა და ქერიესაო; შენ არ ვამიღინე. ამნათთვის ღმერთს მაგრე ყოფა დაუწერია და ჩემთვის ასეო.

მუცელი. რატომ ძალა არ დამატანეთ? რატომ არ ვამლანძღეთ, ან არ მცემეთ, თუკი იცოდით, რომ ასეთი საქმე დამემართებოდა? ახლა კარგა ხნამალა აჰლანაკვდით? რატომ წინათ არა ჰყვიროდით მაგრე ჭკეინათ და ხმანათ? ჰაი, თუ ღმერთმა ვადამარჩინა ამ უბედურებას, მე თქვენ გიწეწებთ სერის, ვასწყალებთ ჭკუას.

ყველანი ერთათ (მუცელას). ჯერ ახლაც გემუტრები და, აბა, როგორ შეგვეძლო ჩვენ შენი ცემა, ან ოანძღე რჩეით კი ბევრჯელ გირჩეით, მაგრამ ვესმოდა კი? მუღამ ღვინი ვაუღენთილი, ვაბრუებული იყავი, რას გავგონებდით, ან რას ჩავგონებდით? ზოგჯერ გესმოდა კიდევ; ჰგარნობდი, მაგრამ ყურს არ გვიღვებდი.

მუცელამ პასუხი ევლარაფერი გასცა და ორივე ბარქილიანი ხელები გულში ჩაიჩრტა. საშინელს მდგომარეობაში იყო მუცელი და საკვირეულიცა ჭკუიდან რატომ არ შეივცლა, აღბათ ღვინის განება თუ იფარავდა. ცოტა არ იყოს, ესტატე დიაკვანი ამხნევედა, გულს უშავრებდა: ვამოელაპარაკებოდა ხოლმე მუცელს. მუცელს გულს უყეთებდა ედეგის, რომ, სავა მიფე მოვა თავის ჯარით და გამომისხნის დეგების ტყეობიდანაო... შიშობილი უფლებდა ბოლოს, რას არ დაპირებებოდა, ოღონდც ერთხელ გამპარაიყო, — ერთხელ, მხოლოდ ერთხელ, კარგა მადლიანათ, თავისებურათ.

კავა-ფშავკა

(შეფდგი იქნება)

რედაქტორ-გამომცემელი ს. ნ. თ.-წეფთისძის.